

SAVAŞIN FARZ KILINMASI*

Es-selâmü aleyküm ve rahmetu'llâhi ve berekâtühû!..

Aziz ve sevgili izleyiciler ve dinleyiciler!
Ramazanınız inşâallah güzel geçmektedir...

Bakara Sûre-i Şerifesi'nin 215 ve 216. ayet-i kerimeleri üzerinde sohbetimi yapacağım bu konuşmamda. Önce mübarek metinleri okuyalım, dinleyelim. *Bi'smi'llâhi'r-rahmâni'r-rahîm:*

يَسْأَلُونَكَ مَاذَا يُنْفِقُونَ قُلْ مَا أَنْفَقْتُمْ مِنْ

خَيْرٍ فَلِلَّهِ وَاللِّدِينِ وَالْأَقْرَبِينَ وَالْيَتَامَى

وَالْمَسَاكِينِ وَابْنِ السَّبِيلِ وَمَا تَفْعَلُوا

مِنْ خَيْرٍ فَإِنَّ اللَّهَ بِهِ عَلِيمٌ

(البقرة: ٢١٥)

(Yes'elûneke mâ zâ yünfikùn, kul mâ enfaktüm min hayrin feli'l-vâlideyni ve'l-akrabîne ve'l-yetâmâ ve'l-mesâkîni ve'bni's-sebîl, ve mâ tef'alû min hayrin feinna'llâhe bihî alîm. (Bakara, 2/215)

كُتِبَ عَلَيْكُمُ الْقِتَالُ وَهُوَ كُرْهُ لَكُمْ وَعَسَى أَنْ

تَكْرَهُوا شَيْئًا وَهُوَ خَيْرٌ لَكُمْ وَعَسَى أَنْ تُحِبُّوا

* Bu konuşma; Merhum Dr. Metin Erkaya tarafından, titizlikle çalışılarak metne dönüştürülmüştür. Mekanı Cennet olsun.

شَيْئًا وَهُوَ شَرٌّ لَكُمْ وَاللَّهُ يَعْلَمُ وَأَنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ

(البقرة: ٢١٦)

(Kütibe aleykümü'l-kıtâlû ve hüve kürhün leküm, ve asâ en tekrahû şey'en ve hüve hayrun leküm ve asâ en tühibbû şey'en ve hüve şerrun leküm, va'llàhu ya'lemu ve entüm lâ ta'lemûn.)
(Bakara, 2/216) Sadaka'llàhü'l-azîm.

a. Hayır Yapılacak Yerler

Rabbimiz, birinci okuduğum 215. ayet-i kerimede buyuruyor ki:

(Yes'elûneke) “Sana soruyorlar, (mâ zâ yünfikùn) neyi infak edecekler? (Kul mâ enfaktüm min hayrin) Onlara de ki: Hayırdan infak ettiğiniz şeyler, (feli'l-vâlideyni ve'l-akrabîn) anne-baba içindir, onlara harcanır. (Ve'l-akrabîn) Daha yakınlar için, ondan sonra akrabalar için, (ve'l-yetâmâ) yetimler için, (ve'l-mesâkîn) fakirler için, (ve'bni's-sebîl) yolcu, yolda kalmış, parasız kalmış yolcular içindir. (Ve mâ tef'alû min hayrin) Hayırdan ne yaparsanız, (feinna'llàhe bihî alîm) Allah-u Teâlâ Hazretleri onu bilir.” (Bakara, 2/215)

Bu ayet-i kerime para ile yardım, hayır yapmak, mâlî destek vermek konusunda. Bu, Peygamber SAS Efendimiz'in müslümanları Allah yolunda, sevap kazanmak için cömertlik etmeleri, paralarını harcamaları konusunda teşvikler yaptığı zamanda, o arada inmiş olan bir ayet-i kerimedir.

Peygamber SAS Efendimiz, iman ile ilgili meseleleri anlatıp öğrettiği, yanlışlıkları düzelttiği, eski dinlerin hatalarını belirttiği gibi; topluma mutluluk gelmesi için, insanların kardeşliklerinin kuvvetlenmesi için birbirlerine karşı yapmaları gerekli vazifeleri de hatırlatıyordu. İslâm'ın güzelliklerinden bir tanesi, en güzel yönlerinden bir tanesi de, yalnız dünyayı değil, yalnız ahireti değil; dünyayı ihmal edip sadece ahireti değil, ahireti ihmal edip sadece dünyayı değil; hepsini birden mâmur etme gayesini taşıması ve o konuda tavsiyelerde bulunması...

Onun için, ibadetlerimizin içinde bir de mâlî ibadet var, zekât ibadeti... Zenginlerin, mallarının içinde kendilerinin olmayan, fakirin hakkı olan zekâtı ayırıp vermeleri gerekir. Allah-u Teâlâ Hazretleri, “Zekât fakirlerin hakkıdır.” buyuruyor. Halbuki o kazandı dükkânında ama, zengin olduğu için, zenginin malının içinde fakirin hakkı olduğunu beyan ediyor Allah-u Teâlâ Hazretleri. “O malı veren, nasib eden Allah... Onu vermeniz lâzım, vermezseniz başkasının hakkını yemiş olursunuz.” diye düşünüyor İslâm.

Onun için, her çeşit zenginlikten; yâni arazideki mahsûlâtta da, hayvan sürülerinden de, nakit paralardan, ticârî eşyalardan da çıkartıp belirli yerlere hayırları, paraları harcamak, farz olan zekât...

Tabii bu farz olan zekâttan ayrı, insanların başka türlü de hayırlar yapması lâzım! Zekâtın dışında da hayırlar yapma ihtiyacı oluyor,

gereği oluyor. Çünkü herkes zekâtı alma şartlarına sahip olmuyor ama, gene de yardım edilmesi gereken kimseler oluyor.

Sonra zekât verilemeyecek yerler oluyor, insanın oralara da yardımcı olması gerekiyor. Meselâ, zekât camiye verilmez. Yâni, cami yapılsın diye zekât parası verilmez. Sonra meselâ vefat etmiş bir insan, ortada cenazesi duruyor.

“–Bunun son masrafları yapılsın, kefen alınsın, tabut alınsın, mezar alınsın, gömülsün! Bu parayı zekâtımdan vereyim...”

Oralara olmuyor. Zekâtın şartları var, temlik şartı var, verileceği yerler var. Oralara başka hayırların yapılması gerekiyor. Demek ki farz olan zekât hayrından ayrı da hayırlar, masraflar oluyor her zaman. Burada, bu ayet-i kerimede bu konuda bilgi öğretilmiş oluyor biz müslümanlara.

(*Yes'elûneke mâ zâ yünfikùn*) “Neyi infak edecekler?” diye soruyorlar sana. *Enfaka-yünfiku-infak* fiili. *İnfak* demek, nafaka vermek, yâni geçinmesi için gerekli, yaşamı için, rahatça yaşayabilmesi için lâzım olan şeyleri vermek. Verilen şeye de *nafaka* deniliyor. Vermeye de *infak* deniliyor. Veren kimseye *münfik* deniliyor; ihsan eden, veren kimse mânâsına.

Şimdi, “Neyi infak edeceğiz?” diye soruyorlar. Soran kişinin ismi de zikredilmiş, Amr ibn-i Cemuh RA; zengin bir zât ve yaşlı bir kimse. Peygamber Efendimiz hayır yapmayı, kesenin

ağzını açmayı, Allah yolunda böyle sevap kazanmak için ihtiyaç yerlerine para vermeyi teşvik edince, o bunların hakkında bilgisini genişletmek istemiş. Yâni, “Nereye, nasıl vermemiz lâzım?” diye Peygamber Efendimiz’e soruyor.

Soru itibariyle, soruluş şekli itibariyle, (*Yes’elûneke mâ zâ yünfikùn*) “Neyi nafaka olarak vereceğiz?” gibi de anlaşılabilir ama, tabii elinde olan para veya yiyecek, giyecek, daha başka şeyler; her şey infak edilebilir. O sorun değil. Burada sorun, “Ne infak edeceğiz?”den maksat, “Nerelere, bu infak işini nasıl yapacağız? Bu emrinizi nasıl yerine getireceğiz?” gibi bir maksatla sorulmuş olduğu için bu soru; Allah-u Teâlâ Hazretleri de onun nerelere, kimlere öncelikle yapılacağını; yakını olması dolayısıyla, kişinin kimlere karşı sorumluluk taşıdığını, bu ayet-i kerimede beyan etmiş oluyor:

(*Kul*) “De ki onlara ey Rasûlüm: (*Mâ enfaktüm min hayrin*) Hayırdan, yâni mal, para vs. olarak vereceğiniz malzemededen infak ettiğiniz şeyler; kim içindir? (*Feli’l-vâlideyni*) Anne-baba içindir.” Evvelâ insanın annesine, babasına bakması lâzım! Annesi babası onlara küçükken nasıl baktıysa, evlâtların da anne-babalarına bakması lâzım, infak etmesi lâzım! Hatta anne-babaya infak, sevap bakımından çok çok yüksek, bire yedi yüz mükâfat kazandırıyor. Bir verince, yedi yüz vermiş gibi sevap kazandırıyor. (*Ve’l-akrabîn*) “Ve daha yakınlar içindir.” *Akrabîn*, *akrab* kelimesinin çoğulu.

Bir de buna benzeyen, sesleri benzeyen *akreb* kelimesi var, biz Türkçe’de *akrep* diyoruz; o *ayın* ile yazılır. Bu kelime *elif* ile yazılıyor. O kelime başka, o Arapça’da *akrab* okunur. Burada *ekrab*, biraz hemze olduğunu duyurabilecek, anlayabilecek, anlatabilecek şekilde dikkatli okumak lâzım. *Ayın* değil, hemze.

Akrab, *karîb* kelimesinin ism-i tafdilidir. *Karîb* yakın demek, *akrab* daha yakın demek. *Akrabîn* de, daha yakınlar demek. Bu daha yakınlar kimlerdir?.. Anne-babadan sonra, annenin, babanın dışında kalan tanıdıklar, yakınların içinde nisbeten daha yakın olanlar hangileridir?

Hadis-i şerifte beyan edilmiş:¹

أُمَّكَ وَأَبَاكَ وَأُخْتَكَ وَأَخَاكَ ثُمَّ أَدْنَاكَ أَدْنَاكَ

(ن . حب . قط . عن طارق المحاربي ؛ حم . عن أبي رمثة ؛ طب . البزار عن ابن مسعود)

(*Ümmeke*) “Annene...” Önce anne zikrediliyor. “Annene, (ve *ebâke*) babana, (ve *uhteke*) kız kardeşine, (ve *ehàke*) erkek kardeşine, (*sümme ednâke ednâke*) sonra daha yakına, daha yakına...”

Ednâ kelimesi de Türkçe’de aşağılık filân mânâsına geliyor. Halbuki daha yakın mânâsına kullanılıyor Arapça’da. *Ednâ*’nın müennesi *dünyâ* geliyor. Daha yakın şey eğer erkek, müzekker kelimeyse *ednâ* kelimesi kullanılıyor; müennes kelimeyse, yâni dişil kelimeyse *dünyâ* kelimesi kullanılıyor.

Meselâ hayat... İki tane hayat var. Bir öbür hayat, öldükten sonra başlayacak olan hayat;

bir de şu anda yaşadığımız hayat... Bu hayata (*el-hayâtü'd-dünyâ*) derler, daha yakın olan hayat demek. Ötekisine de (*el-hayâtü'l-âhireh*) derler, sonraki hayat demek. Veyahut şimdi bu içinde yaşadığımız şu çevremize, (*ed-dâru'd-dünyâ*) “şimdiki yurt, ev” derler. Öldükten sonra varılan ikinci âlemdeki yere de, (*ed-dâru'l-âhireh*) “sonraki yurt” derler. Yâni *ednâ* ve *dünyâ* –birisi müzekker, birisi müennes– daha yakın demek.

Demek ki, anneden başlayacak, kız kardeş, erkek kardeş, sonra işte o yakınlık sırasına göre, çevresinde böyle yardım eli uzatılacaklardan kimler varsa, onlara el uzatılacak.

¹ Müslim, *Sahîh*, c.IV, s.1974, no:2548; İbn-i Mâce, *Sünen*, c.II, s.1207, no:3658; Ebû Ya'lâ, *Müsned*, c.X, s.482, no:6094; Taberânî, *Mu'cemü'l-Evsat*, c.III, s.25, no:2356; Ebû Hüreyre RA'dan.

Neseî, *Sünen*, c.V, s.61, no:2532; İbn-i Hibbân, *Sahîh*, c.VIII, s.130, no:3341; Dâra Kutnî, *Sünen*, c.3, s.44, no:186; Beyhakî, *Sünenü'l-Kübrâ*, c.VI, s.20, no:10879; Neseî, *Sünenü'l-Kübra*, c.II, s.33, no:2311; İbn-i Sa'd, *Tabâkâtü'l-Kübrâ*; c.VI, s.42; Târık ibn-i Abdullah el-Muhâribî R.A'dan.

Ahmed ibn-i Hanbel, *Müsned*, c.II, s.226, no:7105; Hâkim, *Müstedrek*, c.IV, s.167, no:7245; Taberânî, *Mu'cemü'l-Kebîr*, c. XXII, s.278, no:713; Beyhakî, *Şuabü'l-İman*, c.VI, s.181, no:7844; Ebû Remse RA'dan.

Taberânî, *Mu'cemü'l-Kebîr*, c.X, s.186, no:10405; Taberânî, *Mu'cemü'l-Evsat*, c.VI, s.39, no:5728; Bezzâr, *Müsned*, c.I, s.283, no:1727 ve 1944; Abdullah ibn-i Mes'ud RA'dan.

Taberânî, *Mu'cemü'l-Kebîr*, c.II, s.85, no:1384; İbn-i Ebî Şeybe, *Musannef*, c.II, s.427, no:10634; Beyhakî, *Sünenü'l-Kübrâ*, c.VIII, s.345, no:17477; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe*, c.I, s.151; Sa'lebe ibni Zehdem el-Ensârî RA'dan.

Kenzü'l-Ummâl, c.III, s.357, no:6917, 16162; *Keşfü'l-Hafâ*, c.I, s.224, no:591; *Câmiu'l-Ehâdîs*, c.VI, s.414, no:5450, 5451.

Tabii bu zekât değil, çünkü zekât annelere, babalara, dedelere, ninelere, torunlara verilmez. Yâni, usûl ve furûa zekât vermek yoktur. Çünkü, onların bakımı zaten kendisinin üzerine... O zaman, zekâtı kendisine vermiş oluyor. Çünkü zekât, malını çıkartıp fedâkârlık yapma ibadeti... Onlara olmuyor. Annesine babasına mecburen bakacak. Bu harcamaların zekâtın dışında olduğu buradan da anlaşılıyor. Anne-baba kelimesini kullanmakla, bu harcamaların zekât dışı harcamalar olduğunu beyan etmiş oluyor.

Bizim vakıflarımızda da, hayır işlerini takip ederken kardeşlerimiz sorarlardı hayır yapan kimselere:

“–Bu parayı veriyorsun, Allah kabul etsin, tamam. Nasıl bir para?..”

Zekâtsa; onun harcanma yerleri belli, fakirlere verilecek vs. Verilen para zekât değilse, herhangi bir konuda harcanabilecek cinstense; o zaman ona serbest hayır derlerdi. Farz edelim, tamirat yapılacak... Oraya harcanırdı. Caminin musluğu değişecek, yüznumarası genişletilecek... Oraya harcanırdı.

Akrabîn, yâni daha yakınlar mânâsına çoğul bu da. Nafakalar, hayırlar ana-babaya verilir, en yakınlar verilir. (*Ve'l-yetâmâ*) “Yetimlere verilir.” Babası yok, kendisini himaye edecek, geçindirecek kimsesi yok, boynu bükük... Onlara verilir.

Tabii o zamanlar, biraz daha fazlaydı galiba bu yetimler. Çünkü babalar, erkekler cihada gidiyorlar, şehid oluyorlardı. Geride aileler, çocuklar kalıyordu. E onların bakılması, tabii müslümanlar için önemli.

(*Ve'l-mesâkîn*) “Geçimini sağlayamayacak miskin, fakirler.” (*Ve'bni's-sebîl*) Yolcu, yolun oğlu demek bu tam kelime olarak. Yâni yolda kalmış, parası olmadığı için bir yerden bir yere, gideceği yere gidemiyor. Muhtaç, yâni kendi beldesinde değil, garip. Ona da yardım edilmesi lâzım!

Zekâtta tabii iki kalem daha geçer. Zekâtın nerelere sarf edilebileceği konusunda şeyler zikredilmemiş burada. Ama onlar da arkadaki gelen kelimedede anlaşılıyor:

(*Ve mâ tef'alü min hayrin*) “Hayırdan ne yaparsanız, (*feinna'llâhe bihî alîm*) Allah-u Teâlâ Hazretleri onu çok çok, hakkıyla, tamamıyla, bihakkın bilir. Hiç şüphe yok ki, yaptığınız her hayrı Allah-u Teâlâ Hazretleri bilir.” buyurmuş oluyor.

Şimdi burada Meymun ibn-i Mihran (Rh. A)'in bir sözünü almış tefsir kitabı:

“Ana-baba, yakınlar, yetimler, fakirler, yolda kalmış fakir yolcular... filân. Bunlar var da infak edilecek yerler arasında; lüks tabaklar, çalgılar, süsler, oraya buraya asılıp duvarları süsleyen, duvarların güzel görünmesi için asılan askılar, örtüler... Böyle şeyler yok.” diyor.

Yâni demek istiyor ki:

“—Allah-u Teâlâ Hazretleri, paraları böyle gerçek faydası olacak yerlere harcamanızı emretmiş bu ayet-i kerimede. Lüzumsuz yerlere harcamayın! Çünkü paranın nereye harcandığını da Allah-u Teâlâ Hazretleri soracak. Sen istediğin her yere harcayamazsın!”

Şimdi tabii, Türkiye’de şu anda görmüyorum halkın davranışının nasıl olduğunu ama, meselâ, Allah ıslah etsin, kim bilir bu yılbaşı eğlencesi filân diye ne kadar çamlar kesilmiştir, ne kadar kesimler yapılmıştır?.. Ne kadar otellerde, ne kadar büyük paralarla, ne kadar ayırmalar yapılmıştır, rezervasyon dedikleri yer kapatmalar yapılmıştır?.. Nice nice paralar, nice nice eğlencelere sarf edilmiştir?..

Halbuki, ne kadar fakir müslüman var çevremizde ve Türkiye’imizde... Paraların israf edilmeyip de, harcanması gereken ne kadar önemli konular var!.. Onun için, o mübarek zâtın o ikazı da burada çok tatlı geldi bana:

“—Evet, buralara infak edilir. Tamam, infak edilecek yerleri gördünüz. Ama infak edilemeyecek yerleri de unutmayın, oralara da infak yapmayın! Harcama boş yere, havaya gitmesin, sorumluluğa düşmeyin! Allah-u Teâlâ Hazretleri sonra sizi cezalandırmasın!” demek oluyor.

Evet, sizden ne hayır olursa, büyük küçük, Allah-u Teâlâ Hazretleri hiç şüphesiz onu alır, onu görür ve bilir ve mükâfatlandırır. En üstün şekilde mükâfatlandırır. En aşağısı bire ondur.

Yapılan iyiliğin mükâfatlandırılmasında mükâfatın katsayısı, en aşağı bire ondur. Ama bazen bire yedi yüzdür. Demin meselâ, anne-babaya yapılan yardım geçti; anne-babaya yardım bire yedi yüzdür. İnsanın evine getirdiği yiyecek, içecek; çoluk çocuğu rahat etsin diye, huzurlu yaşasınlar diye, kimsenin eline bakmasınlar, başkalarına imrenmesinler, özenmesinler diye evine harcadığı bire yedi yüzdür.

Onun için, eve bol bol yiyecek, içecek getirmek lâzım! Çoluk çocuğu gözü tok yetiştirmek lâzım! Onlar bire yedi yüzdür. Allah yolunda sarf edilen paralar bire yedi yüzdür. Tabii niyetlerin ve ihtiyaçların çokluğuna göre, sarf edilen yer çok büyük sonuç getirecekse, mükâfatı daha da büyük olabilir.

Allah-u Teâlâ Hazretleri cümlemizi, görevlerini bilip, onları eksiksiz yapmaya muvaffak etsin... Yapmayıp da sorumlu duruma düşmekten korusun... Yanlış yerlere lüzumsuz, fuzûlî veya israf, yahut haram harcamalar yapmaktan da korusun...

Çünkü harcarsın, ama onun vebali, sorumluluğu kalır. Harcanacak yerlere harcamaz; o zaman da onlar cehennem ateşinde kızdırılacak, alınlarına, sırtlarına, yanlarına yapıştırılacak. O harcamadığı altınlar, gümüşler, paralar, Allah yoluna harcamadığı şeyler yapıştırılacak. Cehennemde, “İşte dünyadayken harcamadıklarınız! Tadın bakalım, saklayıp biriktirdikleriniz nasılmış?” diye, o

azabı tatmak ne demek? Yâni, son derece acı ve feci olacak. Öyle cezalandırılacağı ayet-i kerimelerde bildiriliyor.

Binâen aleyh, cimrilik yapmamak lâzım! Keseyi açtığı zaman da, yanlış yerlere sarf etmemek lâzım! Gösterişe, günaha, harama, yasak şeylere harcamamak da lâzım!..

b. Savaşın Farz Kılınması

Bundan sonraki ayet-i kerime 216. ayet-i kerime:

كُتِبَ عَلَيْكُمُ الْقِتَالُ وَهُوَ كُرْهُ لَكُمْ وَعَسَى أَنْ
تَكْرَهُوا شَيْئًا وَهُوَ خَيْرٌ لَكُمْ وَعَسَى أَنْ تُحِبُّوا
شَيْئًا وَهُوَ شَرٌّ لَكُمْ وَاللَّهُ يَعْلَمُ وَأَنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ

(البقرة: ٢١٦)

(Kütibe aleykümü'l-kıtâlü ve hüve kürhün leküm, ve asâ en tekrahû şey'en ve hüve hayrun leküm ve asâ en tühubbû şey'en ve hüve şerrun leküm, va'llàhu ya'lemu ve entüm lâ ta'lemûn.) (Bakara, 2/216)

(Kütibe aleykümü'l-kıtâlü ve hüve kürhün leküm) “Kıtâl sizin üzerinize yazıldı. O sizin için nâhoş bir şey, sevimsiz, hoş olmayan, kerih görünen bir şey olduğu halde, sizin boynunuza vazife olarak savaş yazıldı.”

(*Ve asâ en tekrehû şey'en*) “Sizin hoşunuza gitmeyen şeyler olabilir ama; bir şeyi siz hoşlanmazsınız, sevmesiniz, kerih görürsünüz, mekruh görürsünüz, nahoş görürsünüz ama; (*ve hüve hayrun leküm*) o sizin için daha hayırlıdır.

(*Ve asâ en tuhibbû şey'en*) Bazen de bunun mukabilinde, karşısında bir şeyi seversiniz, (*ve hüve şerrün leküm*) o sizin için hayır değildir, şerdir, daha kötüdür. (*Va'llâhu ya'lemu ve entüm lâ ta'lemûn.*) Allah-u Teâlâ Hazretleri her şeyi biliyor, ama siz bilmiyorsunuz.”

Onun için, savaşı yazmışsa, bildiği için yazmıştır. Engin, sonsuz ilminden, akıbetini bildiğinden, sonunun hayır olacağını bildiğinden yazmıştır. Siz bilmediğiniz için yazılan şeyden hoşlanmazsınız, canınız sıkılır ama, onun sonundan hayır gelecektir. Siz bilmezsiniz, Allah biliyor. Sonunda hayır olduğu için yazmıştır. Yâni, savaş gibi insanda tatsız izlenimler, duygular doğuran bir kelimenin, bir işin bile sonunda hayır vardır. Onun için, Allah onu yazmış oluyor.

Şimdi, *kütibe* yazılmak demek, yâni farz kılınmak. Vazifeler sırasının başına yazılmış oluyor savaş. *Kıtâl*, *katele* kökünden mufâale babıdır. Yâni *katele* öldürdü demek, *kıtâl* de karşılıklı öldürüşmek demek. Yâni, döğüşüp öldüresiye, öldürmecesine döğüşmek, insanların, orduların karşı karşıya gelip, birbirini öldürüşmesi demek. Bu cihadın özel bir şeklidir.

Cihad, o da *cehd* kökünden geliyor; *cehd* sarf etmek ama, karşılıklı *cehd* sarf etmek. İslâm düşmanları İslâm'ı yok etmek için *cehd* sarf ediyorlar, müslümanlar da İslâm'ı korumak için *cehd* sarf ediyor. Böyle bir *cihad* oluyor, karşılıklı *cehdleşme* oluyor. Bu *cehdleşme* bazen *kıtâle*, yâni savaşımaya, vuruşmaya, öldürmeye dönüşür. Bazen de oraya varmaz ama, başka dallarda, başka geniş alanlarda çok çalışmalar yapmak tarzında tezahür eder.

Demek ki, *kıtâl* *cihad*'ın bir çeşididir. Hem de birbiri yerine kullanılıyor. Halbuki *cihad* daha geniş bir, daha umumî bir kavramdır. *Kıtâl* daha hususî bir kavramdır, daha hususî bir *cihad* şeklidir. Müslüman olarak, sizin boynunuza farz olarak, görev olarak yazıldı. *Kıtâl*, silahları alıp karşılıklı öldüresiye çarpışmak, orduların karşı karşıya gelmesi demek...

Savaşa tutuştığı zaman ne oluyor?.. Şimdi Türkçe'deki savaş kelimesi, *savmak* kökünden geliyor. Yâni, birisi geliyor üstüne, sen de onu savıyorsun. Sen onun üstüne gittiğin zaman, o da seni savıyor, karşılıklı savışma yapıyorsunuz birbirinizle; savıyorsunuz karşınıza geleni... Oradan gelmiş kelime. Bu çarpışma mânâsı, öldürmece mânâsı, burada *katale*'den geliyor. Biliyorsunuz öldürene *kâtil* derler, öldürmeye katletmek derler. *Kıtâl* de öldürüşmek demek.

Bunu Allah-u Teâlâ Hazretleri mü'minlere yazdı. Neden?.. İslâm düşmanlarının İslâm'a Peygamberimiz'e, müslümanlara tecavüzleri artık anlaşılabilir, izah edilebilir ölçünün çok üzerine çıktı; baskılar, zulümler çok aşırılaştı

ve başladılar müslümanları öldürmeye... Azıttılar, azgınlaştılar; zavallı, mâsum, mazlum, zayıf, müstad'af müslümanları işkencelerle öldürmeye başladılar. Allah-u Teâlâ Hazretleri de o zaman, savunma emri veriyor. Onlar size öyle yaptıkları için, düşmanlarla savaşmak yazıldı.

(*Ve hüve kûrhün leküm*) Burası hal cümlesidir. Yâni, “Sizin için mekruh, hoşlanılmayan, tatsız bir şey olduğu halde, savaş sizin boynunuza yazıldı.” Evet *kûrh* kelimesi *kerih* kelimesinin ism-i tafdilinin çoğulu olabilir. Yâni *kerih*; mekruh görülen, hoşlanılmayan şey demek. İsm-i tafdili *ekreh*; en çok sevilmeyen şey. Onun da çoğulu *kûrh* gelir. Hiç sevilmeyen şeyler olduğu halde, hiç sevilmeyen işlerden oluşan faaliyet olduğu halde, savaş sizin üzerinize farz kılındı.

Nedir hoşlanılmayan şeyler?.. Bir kere yola çıkıyorsun, toza toprağa bulanıyorsun. Nöbet tutman lâzım, gece baskına uğrayabilirsin. Silahı taşıyacaksın, cephaneyi taşıyacaksın... Yatak yok, nerede yatacağın belli değil, rahat yok. Su bulamayabilirsin, gıda bulamayabilirsin...

Düşmanla savaştığın zaman, düşman zorlu olursa, karşı karşıya geldiğin zaman sen güçsüz olursan, o kuvvetli olursa; yatırır, keser, biçer. Ölmek var, yaralanmak var, yorulmak var... Bir sürü mekruh, bir sürü kerih şeyler var. Böyle tatsızlıklardan meydana gelmiş olduğu halde, savaş mecburiyet, savaşmayı Allah yazdı.

Neden?.. Meselâ: Bir uzuvda iyice doktorların ümit kestiği bir rahatsızlık büyüdüğü zaman, kangren olduğu zaman, bir araya geliyorlar doktorlar:

“—Keseceğiz bu uzvu...” diyorlar.

“—Niye?”

“—Bu uzuv çürüdü. Bu haliyle artık vücuda yük oldu. Bunu böyle bırakırsak, buradaki irinler, mikroplar vücudun öteki taraflarına da yayılır, ölürsün. Onun için, bunu vücuttan ayırmamız lâzım!.. Burası çürüdü, buraya kan gitmiyor, burası tedavi olamıyor, ‘kangren oldu’ diyoruz; kesmek lâzım!..”

Allah etmesin, insanın bacağını kesiyorlar, kolunu kesiyorlar...

Neden?.. Yaşamı devam ettirmek için.

Siz de çevrenizde her zaman görürsünüz; Allah sağlığınıza, afiyetinizi daim eylesin... Kendi eliyle insan hastaneye gidiyor ve ameliyat oluyor. Ameliyat ne demek?.. Vücutundan bir şeyin kesilmesi, atılması demek... Kanın akması demek, iğnenin batması demek, canın yanması demek... Ama insan istiyor bunu. Neden?.. Sonunda sağlık var diye.

İşte aynen böyle; toplumun da sağlığı, yaşamı için, düşmanın azgınlığı artınca, düşmanla savaş hoş bir şey olmasa bile gerekiyor. Zaten siz savaşmasanız bile, savaşmadığınız halde, düşman üstünüze gelmeye devam ediyor. Senin sulhçu olman, onun daha çok iştahını kabartıyor:

“—Tamam bunlar çarpışmazlar, ses çıkartmazlar, silah kullanmazlar, itiraz etmezler, bunların zihniyeti budur.” diye, o zaman kurtların, bir kurdun bir sürüye girip koyunları boğması gibi durum oluyor.

Demek ki, o kadar da gâfil olmamak lâzım! Hayat öyle değil. Hayat o kadar, her şeyden uzak durmak değil.

Tabiata baktığımız zaman, her hayvanın kişi olarak savunma teşkilatı vardır. Toplum olarak da savunma tedbirleri vardır. Meselâ; kutlar saldırdığı zaman, yaban atları daire olurlarmış. Başlarını iç tarafa getirip, arka ayakları dışarıda bırakarak. Gelen kurtlara çifte atarak kendilerini savunurlarmış. Bu bir askeri tedbir, tabii güzel... Yâni, başları dışarıda olsa, tehlikede oluyorlar. En kuvvetli cihazları arka ayakları; vurup, vurup kurtları kaçırttırıyorlarmış.

İşte bazı hayvanların boynuzu oluyor, bazı hayvanların iğnesi oluyor; kendisini savunmak için, bazısının dişleri oluyor, bazıları kendisini şahıs olarak, fert olarak savunuyor, tek birey olarak. Bazen de topluca savunma yapıyorlar.

Tabii en şerefli mahlûk olan, en akıllı mahlûk olan insan da hem kişisel olarak, özel olarak, tek olarak, birey olarak, şahsi olarak; hem de toplum olarak bu durumla karşılaşabilir. Onun için Allah bunu yazmış.

(*Ve asâ en tekrehû şey'en ve hüve hayrun leküm*) Bu *asâ* ince okunacak, *sâ* kalın okunmayacak. Çünkü *ayın*'dan sonra *sin* var.

Sin olduğu, ince olduğu belirtilecek. *Sin*'le olunca, *asâ*; belki, olabilir ki, bir ihtimal de Őu ki mânâsına bir kelime Arapça'da. *Asâ sad*'la olursa, isyan etti demek olur. *Mânâ* tamamen başka tarafa kayar. Onun için güzel, tecvidle, *mehâric-i hurûfa* dikkat ederek, harfin telaffuz şekline dikkat ederek telaffuz etmek lâzım.

“—Türkçe'de de var mı böyle bir şeyler?” dersiniz, var tabii... Meselâ: *Kır* kelimesi. Bizde ı harfi var. Avrupalıların hiç çıkartamadıkları bir harf bu... Türkçe öğrenenler bu ı harfinde çok zorlanıyorlar bakıyorum. *Kır* kelimesini haydi bakalım çok yakın bir nokta farkı var, i ile oku; *kir* olur. *Mânâ* bozuluyor, hemen. Çünkü ı başka, i başka Türkçe'de. Yâni ü başka, u başka; *kur* başka, *kür* başka. Onun için burada da *asâ* başka, *asâ* olsaydı başka olacaktı.

(*Asâ*) “Muhtemeldir ki, (*en tekrehû şey'en*) bir şeyden siz hoşlanmıyorsunuz, bir şeyi mekruh, nâhoş görüyorsunuz ama; (*ve hüve hayrun leküm*) o sizin için daha hayırlıdır.”

Hayrun kelimesi ism-i tafdil mânâsı taşır kendi içinde, bünyesinde. O sizin için hayırlıdır, iyidir diye düz bir mânâ yok; *superlative* veyahut *comparative* mânâsı var. Yâni, mukayese veya karşılaştırma, veya en üstünlük mânâsı var; “O sizin için daha hayırlıdır.” demek. İki şeyden bir tanesiye, daha hayırlıdır diye tercüme edilir. Öyle değilse, en hayırlıdır mânâsı verilir. Burada, (*ve hüve hayrun leküm*) “O sizin için daha hayırlıdır.”

Bakalım tercümelere... Evet burada bir Türkçe tercümede, daha hayırlıdır diye yazmışlar. “Belki de hoşunuza gitmeyen bir şey, sizin için daha hayırlıdır.” Öteki hoşunuza giden şeyden, hoşunuza gitmeyen bu şey daha hayırlıdır. Böyle de olabilir bazen.

Yâni bir şey, hoşlanmazsınız, istemezsiniz ama, hayırlıdır. Ders çalışmak tatlı değil ama; arkadaşlar sinemaya giderken, oyun oynamaya giderken bu çocuğun evde oturup ders çalışması biraz canını sıkar, suratı asılır; veyahut annesinden izin istiyor da, annesi “Evlâdım ödevini yap, öyle git!” diyor; o zaman biraz yüzü asılır ama, ders çalışmak daha hayırlı...

(*Ve asâ en tuhibbu şey'en*) “Buna mukabil, bunun karşılığında, bunun zıddı olarak da, bir şeyi seversiniz bazen istersiniz. (*Ve hüve şerrün leküm*) Bu afyona, esrara nasıl alışıyor insanlar?.. Sevdikleri için kullanıyorlar, tatlı bir takım sonuçları oluyor, keyifleri oluyor diye mükeyyefât diyoruz zaten. Onu kullanıyorlar sağlıkları mahvoluyor, beyinleri tahrip oluyor, ölüyorlar. “Ölüme götüren bir şeyi seviyorlar ama, (*ve hüve şerrün leküm*) o sizin için daha kötüdür.” Şer de hayır kelimesi gibi daha veya en mânâsı, içinde saklı olan bir kelime. Daha kötüdür de siz onu seversiniz. Belki sevdiğiniz şey, seviyorsunuz ama o sizin için daha kötüdür.

(*Va'llâhu ya'lemu ve entüm lâ ta'lemûn*) “Allah bilir ama siz bilmezsiniz.” Allah-u Teâlâ Hazretleri bildiği için, kullarına savaşı müsaade ediyor, emrediyor, “Savaşın!” diyor. Çünkü, savaşın sonunda hayır var.

Savaş olmadığında, savaş etmemenin sonunda esaret var, zillet var, yağmalanmak var, malın, mülkün, çoluk çocuğunun yağmalanması var; ırzların, namusların pay-i mâl edilmesi var; yurtların yakılması, yıkılması var... Her türlü kötülük var. Yâni, savaşmadın da daha mı iyi oldu? İşte bak, daha neler yaptılar?.. Onun için savaşmak lâzım!..

c. Gazâ Etmeden Ölen Kimse

Bu bakımdan Peygamber SAS Efendimiz buyurmuş ki:²

مَنْ مَاتَ وَلَمْ يَغْزُ وَلَمْ يُحَدِّثْ نَفْسَهُ بِالْغَزْوِ
مَاتَ مِيتَةً جَاهِلِيَّةً

(Men mâte ve lem yağzu, ve lem yuhaddis nefsehû bi'l-gazvi, mâte mîteten câhiliyyeten)
“Kim savaşmadan, gazâ etmeden, gâzilik yapmadan ölürse ve kendisine gâzilik yapmayı niyet olarak kurup, kendi kendine gâzilik yapayım diye söylemeden, niyet etmeden

² Lafız farkıyla, son kısmı (Mâte alâ şu'betin min nifâk) “Nifaktan bir şube üzere ölür.” şeklinde:

Müslim, *Sahîh*, c.III, s.1517, no:1910; Ebû Dâvud, *Sünen*, c.II, s.13, no:2502;

Neseî, *Sünen*, c.VI, s.8, no:3097; Ahmed ibn-i Hanbel, *Müsned*, c.II, s.374, no:8852; Beyhakî, *Sünenü'l-Kübrâ*, c.IX, s.48, no:17720; Neseî, *Sünenü'l-Kübrâ*, c.III, s.6, no:4305; Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, c.VIII, s.160; İbn-i Ebî Asım, *Cihad*, c.I, s.202, no:43; Buhârî, *Târih-i Kebîr*, c.VI, s.191, no:2140; Ebû Hüreyre RA'dan.

ölürse; (*mâte mîteten cahiliyyeh*) cahiliye devrinde ölen, İslâm'a erişmemiş bir insanın ölümü gibi, cahiliye ölümü ile ölüür."

Müslümanların hepsine savaşa katkıda bulunmak vazifesi vardır. Gücü yetiyorsa, savaşa bizzat katılır. Eğer oturduysa, gidemiyorsa; hasta, ihtiyar, sakat, topal, kör ise... Bunlar bazı ayet-i kerimelerde istisna ediliyor. O zaman da yardım etmesi lâzım! Yardım istendiği zaman, malıyla ve sâiresiyle geri hizmetlerde yardımcı olacak. İmdat istenirse, savaşanların imdadına koşması lâzım!.. "Yetmedi askerlerimizin sayısı, siz de gelin!" diye, yeni taze kuvvet isterlerse, o zaman katılmak gerekir. Bütün müslümanların cihaddan yana görevi vardır.

Şimdi biz maalesef, bu ana fikirleri kaybetmişiz. Çünkü İslâm eğitimi yapılmıyor veya eksik yapılıyor, yahut da çarptırılarak yapılıyor. İslâm ana fikirleriyle, güzel anlatılmıyor. Müslümanların birbirleriyle kardeşlikleri, yardımlaşması zayıf...

Bakın Avrupalılara, Avrupalılar kaç tane millet!.. Kaç tane millet, nasıl yardımlaşıyor?.. Müslümanlar; işte biz Ortadoğu'dayız, işte komşularımız Suriye, Irak, diğer komşular... İşte Mısır, Libya, Cezayir, Tunus, Fas, Mağrib vs... Müslümanlarda hiç böyle bir birlik ve beraberlik yok!..

Avrupalılar uluslararası yollar için düşünüyorlar, kararlar alıyorlar. E-5 diyoruz, E-6 diyoruz, yâni (*international road system*) diye, böyle

bir yerden bir yere ulaşım önemli olduğu için, güzel yol yapalım da hızlı gidilebilsin diye, devletler anlaşılıyorlar, gidiyorlar geliyorlar.

Aralarındaki resmi işleri, formaliteleri kaldırıyorlar. Sabahleyin arabanıza binip çıkıyorsunuz, Almanya'ya gidiyorsunuz; Almanya'dan Hollanda'ya geçiyorsunuz; Belçika'ya, Fransa'ya geçiyorsunuz, bilmem İsviçre'ye gidiyorsunuz... Dönüyorsunuz, geliyorsunuz; size bir şey demiyorlar. Tabii kendi vatandaşlarına bir şey demiyorlar. Ama, böyle bizim gibi pasaportu olan yabancı kimseler hudutta durduruluyor; "İznin var mı, vizen var mı?" diye soruyorlar.

Onlar bu sorunları halletmişler. Biz dünkü eyaletlerimize, valiler gönderdiğimiz diyarlara, şehirlere şimdi gidemiyoruz. Oraların halleriyle ilgilenmiyoruz. İşte Suriye, işte Halep, işte Kerkük, Irak'taki yerler... "Ana gibi yar olmaz, Bağdat gibi diyar olmaz!" denilen Bağdat'ımız... İşte gözümüzün nuru Hicaz beldesi... İşte nicelerimizin dedelerinin gittiği, askeri görev yaptığı Yemen illeri... Unutmuşuz, birlik ve beraberlik yok. Yâni İslâm'ın birliği, beraberliği unutturuluyor, müslümanlar bir araya gelmesin diye.

Komşularımızla düşmanız. Dost olabileceklerimizle de düşmanlık körükleniyor. Bir türlü bize yar olmayan, kuyumuzu kazan, her seferinde bize saldırmış olan ülkelerle de, dostluk yapacaksınız diye zorluyorlar.

“—Bu hain, dâimâ bizim kötülüğümüzü istiyor, dâimâ bizden toprak istiyor...”

“—Onunla dost olacaksınız!” diyorlar.

“—Bu bizim dostumuz, her zaman yardım ediyor, İstiklâl Harbi’nde yardım etmiş...” filan.

“—Yok, onunla düşmanlık yapacaksınız!” diyorlar. Bir acıib dünyada, işler böyle garip garip gidiyor.

Müslümanların gözünü açması lâzım! Kur’an’ı elinden düşürmemesi lâzım ve çok iyi çalışması lâzım! Yoksa Cenâb-ı Hakk’ın rızasını kazanmak tehlikeye girebilir; kazana-mayabilir, cezalara uğrayabilir.

Şu mübarek Ramazan ayındayız. Cenâb-ı Hakk’ın rızasını kazanmak için oruçlar tutuyoruz, namazlar kılıyoruz, hayırlar yapıyoruz, Kur’an-ı Kerimler okuyoruz, nafakalar veriyoruz, zekâtlar veriyoruz... Ama işte, İslâm’ın tek yönlü, bize müsaade edildiği kadarki yönleriyle ilgilenmek; müsaade edilmeyen yönlerine de hiç dönüp bakmamak, o taraflara girmemek, müslümanlığın şuuruyla bağdaşmaz, imanın bütünlüğüyle bağdaşmaz.

(*Va’llâhu ya’lemu ve entüm ta’lemûn*) “Allah bilir ama, siz bilmezsiniz!” Siz bilmezsiniz ama Allah bilir.

Bu umûmî bir hüküm. Yâni her meselede böyledir. Cenâb-ı Hak her işin önünü, sonunu bildiği için, işlerin sonunu bildiğinden, hayırlı olanı önceden kimse anlayamazken;

“Böyle yapın, sonu hayır olacak!” diye emreder müslümanları sevdiğinden... Allah’ın emrini tutanlar kazanır; aksini yapanlar kaybederler.

Şimdi bu umûmî bir hüküm. Gerçekten böyledir. Onun için yeri göğü yaratan, ins ü cinni bilen, zahiri batını, evveli geleceği bilen Allah-u Teâlâ Hazretleri’nin emirlerini müslümanların tutması lâzım!

Arada atladığımız ara cümleye dönüyorum: (*Ve asâ en tuhibbu şey’en ve hüve şerrün leküm*) “Bir şeyi de çok seviyor olabilirsiniz ama, o sizin için daha kötüdür aslında...”

Bu da umûmî bir kural... Evet bazen insan bir şeyi sever ama, aslında hiç de iyi bir şey değildir. Böyle durum çok oluyor. Meselâ içkiyi seviyor da; zararlı... Esrarı seviyor da, onun için babasını, anasını döğüyor, karısının bileziğini alıyor, ille uyuşturucuyu alıyor filan ama; kötülüğü kesin...

Şimdi, bu umumî olmakla beraber, bu ayet-i kerimenin akışında, siyakı içinde şu mânâ da seziliyor:

“—Siz cihad etmeyi sevmiyorsunuz, oturmak daha tatlı geliyor ama; oturmayı seviyorsunuz. Cihada katılmayı sevmiyorsunuz, keyfinize bakmayı seviyorsunuz ama; siz otursanız, o zaman düşman sizin ülkenizi istila eder, beldelerinizi ele geçirir, malınıza mülkünüze saldırır; canınıza, malınıza, ırzınıza, namusunuza zarar verir. Onun için, cihad konusunda da bu kuralı iyice aklınıza yerleştirin!

Hoşlanmasanız bile anlayın, güzelliğini görmeye çalışın ve cihada hazırlanın!” denmiş oluyor.

Böyle bir ince işaret de tabii seziliyor, cihadı hoş görmeyenler için...

Demek ki, bir kere mü'min olarak, Allah emretti diye, cihadı hoş göreceğiz! Ve cihadı isteyecek bütün müslümanlar. Şu veya bu şekilde ben de katkıda bulunayım diye isteyecek. “Böyle yapmazsa cahiliye ölümüyle ölür.” diye, arada Peygamber Efendimiz'in hadis-i şerifini okuduk.

d. Fetihden Sonra Hicret Yok!

Peygamber Efendimiz, kendi yaşamı sırasında azılı düşmanların bulunduğu Mekke'yi de fethedip, öbür kabileleri de te'dib ettikten sonra; artık Hicaz'da ve Arabistan'da hakimiyeti tamamen sağladıktan sonra, buyurmuş ki:³

لَا هِجْرَةَ بَعْدَ الْفَتْحِ وَلَكِنْ جِهَادٌ وَنِيَّةٌ

وَإِذَا اسْتُنْفِرْتُمْ فَانْفِرُوا

(خ.م.ت.حم.در.طب.ش.عن ابن عباس؛ م.ع.عن عائشة)

(*Lâ hicrete ba'de'l-feth*) “Artık Mekke'nin fethinden sonra hicret yoktur.” Medine'ye hicret sevaptı, mecburî idi. Müslümanların hicret edip Rasûlüllah'ın etrafında toplanması emri verilmişti, toplanmaları gerekiyordu. Öyle bir şey kalmadı ama, bundan sonra artık ne var, hangi görev kaldı:

(*Ve lâkin cihâdün ve niyyetün*) “Cihad kaldı. Yâni İslâm’ın korunması ve yayılması için çalışmalar var bundan sonra... Ve iyi niyetle İslâm’a hizmet vazifesi kaldı, o devam ediyor. (*Ve ize’stünfirtüm fenfirû*) Cihad için davet olunursanız, ‘Haydi savaş olacak. Düşman toplanmış, geliyor. Karşı çıkalım!’ denildiği zaman, müslümanların silâhını alıp karşı çıkması lâzım!..”

Ben küçüklüğümde; “Artık bunlar geride kaldı. Birleşmiş Milletler kuruldu dünyada. Artık insanlar cihan harplerinin, I. Cihan Harbi, II. Cihan Harbi’nin zararlarını gördüler. Artık kötü şeyler olmaz!” diyordum ama, bu 21. Yüzyıl’a girerken ve şimdi de 21. Yüzyıl’ı sürerken, insanların hunharlıklarının, gaddarlıklarının tarihtekinden hiç değişme göstermediğini görüyoruz. Bir de büyük devletlerin, güçlerini adaletten yana, hakkaniyetten yana değil de, kendi menfaatlerinden yana koyduklarını kesin olarak görüyoruz.

³ Buhârî, *Sahîh*, c.III, s.1025, *Cihad* 60/1, no:2631; Müslim, *Sahîh*, c.III, s.1488, no:1864; Tirmizî, *Sünen*, c.IV, s.148, no:1590; Ahmed ibn-i Hanbel, *Müsned*, c.I, s.226, no:1991; Dârimî, *Sünen*, c.II, s.312, no:2512; Taberânî, *Mu’cemü’l-Kebîr*, c.X, s.339, no:10844; İbn-i Ebî Şeybe, *Musanef*, c.VII, s.407, no:36930; Kudâî, *Müsnedü’ş-Şihâb*, c.II, s.41, no:844; Begavî, *Şerhü’s-Sünneh*, c.V, s.296; Ebû Avâne, *Müsned*, c.IV, s.437; Tahavî, *Müşkilü’l-Âsâr*, c.VI, s.100, no:2182; Abdullah ibn-i Abbas RA’dan.

Müslim, *Sahîh*, c.III, s.1488, no:1864; Ebû Ya’lâ, *Müsned*, c.VIII, s.362, no:4952; Hz. Aişe RA’dan.

Kenzü’l-Ummâl, c.XVI, s.931, no:46250; *Câmiu’l-Ehâdis*, c.XVI, s.471, no:17307.

Onun için, bence cihada hazırlık, şu anda her zamankinden daha da önem kazanıyor. Cihada ve kıtâle hazırlanacak. Zâten cihad her zaman olacak. İslâm'ı yaymak, korumak için her zaman cehd sarf edecek, gayret sarf edecek. Cihad her zaman var da, kıtal, yâni silâhlı çatışma da her zaman olabilir. Oluyor zaten. İşte görüyorsunuz, iki tane erimiz şehid oldu, iki tane görevli polisimiz şehid oldu... Haberleri her zaman duyuyoruz. Her yerde, her zaman silâhlı saldırı olabiliyor. Demek ki hazırlıklı olmak lâzım! Müslümanların uyanık olması lâzım!..

Allah-u Teâlâ Hazretleri cümlemizi uyanık müslümanlardan eylesin... Vazifelerini yapıp da rızasını kazananlardan eylesin... Gafletten, câhillikten, yanılmadan, sapıklıktan, dalâletten korusun... Felâketlere uğratmasın... Hem dünyada, hem ahirette aziz ve bahtiyar olun, aziz ve sevgili izleyiciler ve dinleyiciler!..

Es-selâmü aleyküm ve rahmetu'llâhi ve berekâtühû!..

Prof. Dr. Mahmud Es'ad COŞAN

26. 12. 2000 - İSVEÇ

[Bütün TEFSİR DERSLERİ'ne PDF olarak ulaşmak için tıklayınız.](#)

SERVER
Kürsü